

25/8

Onödiga översättningar

Den nära nittiåriga amerikanske filosofen *John Dewey* har skrivit många bra böcker, men kvaliteten i hans väldiga författarskap är sedan länge i sjunkande. Hans nu till svenska översatta skrift, *Demokrati och uppfostran* (Natur och Kultur, pris 7 kr.), innehåller ingenting utöver tidigare böcker (såsom "Individualism: Old and New" och "Liberalism and Social Action"), och dessa böcker, utgivna för 15—20 år sedan, var föga betydande. Tanken att en uppfostran till politisk frihetsfrihet och självständig aktivitet behövs för att folkstyrelsen skall lyckas utföres med en nästan outhärdlig omständlighet; reflexionernas enkelhet beslöjas icke tillräckligt av att meningarna ofta är långa och uttrycksättet relativt invecklat. Ofta träffar man satsar som tangerar gränsen till de tre zonerna trivialitet, meningslöshet och obehaglighet. T. ex.: "men om historien över huvud visar något, så visar den att de föränderliga faktorerna hos individerna icke för alltid kan undertryckas eller fullständigt utrotas."

Bokförlaget Natur och Kultur har gjort mycket för att sprida upplysning om den ryska despotin, liksom tidigare om fascismen och nazismen. Skriften "Jag vill bli lik Stalin" (pris 5.75), för ett år sedan utgiven i USA, hör emellertid icke till de mera upplysande. Den ryska handbok i pedagogik, av *B. P. Jesipov* och *N. K. Gontjarov*, som här presenteras för västerländsk publik innehåller en del saker som illustrerar ledarkulten och fördomningsprocessen över huvud, men det allra mesta är rena banaliteter av den art som i alla länder inpräntas i försvarslösa hjärnor. Snarast ter sig skriften därför — liksom ett par tidigare översatta böcker av samma typ — som ett bevis för att den ryska barnuppfostran återgått till gamla schabloner, uppträskade blott genom pinsamma uttryck för diktaturens mentalitet. Det av en amerikansk professor, *George S. Counts*, skrivna förordet till boken irriterar genom blandningen av pedanteri och överdrifter.

H. T—n

Rätten att köpa fritt

Till de ekonomiska friheterna hör rätten att inom vida gränser bestämma hur man skall använda sin inkomst. I princip råder enighet på den punkten. Folk använder inte alltid sin frihet på bästa sätt, det är man också ense om. Moralister klagat och har alltid klagat över att pengar går till sådana saker som sprit, kaffe och tobak i stället för till bättre bostäder, mera närande mat och goda böcker. Men efter det gamla ständs- och skråsamhällets sönderbrytande har den ledande grundsatsen varit att människorna utom i rent extraordinära fall själva får ta ansvaret på detta område. I praktiken innebär detta att en fri prisbildning, icke statliga föreskrifter och direktiv, under normala förhållanden skall råda.

I tider av knapphet blir läget ett annat. Ransoneringar och kontroller blir nödvändiga medel att utjämna. Hittills har åtgärder av detta slag betraktats som beklagliga provisorier, vilka självfallet skall avvecklas så snart den akuta bristen övervunnits.

Planhushållning och socialisering medför däremot princi-

piella och permanenta avsteg från frihetslinjen. Staten bestämmer vad som skall produceras och därmed också vad som skall konsumeras. Valet träffas inte längre av den enskilde, utan av överheten — i teorin av folket i dess helhet, i realiteten av regering och byråkrati. En tendens till likriktning blir ofrånkomlig, hur långt den skall drivas blir beroende av de härskandes energi och hänsynslöshet.

I socialistisk åskådning har denna givna följd av statsmaktens utvidgning ofta förbisetts. Skälet härtill har helt enkelt varit en spridd uppfattning att produktionen är eller i varje fall lätteligen kunde bli så överväldigande stor att inga svårigheter skulle uppstå vid fördelningen. Ända sedan början av 1800-talet har otaliga välmående målsmän för en social omvälvning förklarat att allmänt välstånd stode för dörren, blott produktionskrafterna utnyttjades till fullo och inkomstfördelningen utjämnades; det har talats om en onödig "fattigdom mitt i överflödet". Den tankegången håller inte streck. Produktionen är trots den väldiga ökningen inte tillräcklig för att ge vad vi i Sverige betraktar som anständig bärning åt alla människor. En absolut jämn inkomstfördelning exempelvis i Sverige skulle — om den inte påverkade produktionen i skadlig riktning, vilket med säkerhet bleve fallet — åstadkomma blott en obetydlig förbättring av de fattigare folkgruppernas läge; att ett mycket stort antal industriarbetare skulle få dela med sig belyser klart situationen. Och en inkomstutjämning över hela världen skulle försänka de nu mera välställda länderna — till vilka hela Västeuropa hör — i vad dessa folk skulle betrakta som den djupaste fattigdom.

Hur starkt friheten i konsumtionsval måste beskäras i

länder med planhushållning och socialisering visar de senaste årtiondenas erfarenheter. Dels genom direkta regleringar, dels genom propaganda drives befolkningens konsumtion i bestämd riktning — ett av den officiella agitationens viktigaste syften blir att inge en följsamhet och en förnöjsamhet som står rycken även vid generella begränsningar av konsumtionen. Då socialisering förenas med låg produktion, såsom i Ryssland, blir det nödvändigt att till stor del försörja de stora massorna genom understödsformer, som ges det vackra namnet socialpolitik; detta innebär i praktiken att staten i stigande utsträckning helt bestämmer vad de breda lagren får konsumera.

Även i regleringssamhället — förstugan till den totala planhushållningens och socialiseringens sambälle — framträder starkt samma tendenser. Myndigheterna bestämmer genom priskontroll, import- och

exportföreskrifter osv. i stora drag hur konsumtionen skall inriktas. Då de stadgar att vi skall dricka så och så mycket kaffe eller förbruka så och så mycket bensin, är det omöjligt för den enskilde att avgöra om deras direktiv är godtyckliga eller ofrånkomliga. Att allmänheten, då regleringarna sockras med propaganda, är beredd att godta mycket i förlitande på härskarnas auktoritet framgår av att inte ett än större och mera bittert missnöje uppstått då man funnit det viktigare att skicka varor på kredit till Ryssland än att anskaffa nödvändighetsvaror för svensk räkning.

I detta hänseende — liksom i övrigt vid utvecklingen från frihet över regleringar till socialisering — nås slutpunkten först då allmänheten genom föreskrifter och agitation i förening blivit ett smidigt redskap för den byråkrati som i folkets namn övertagit statsmakten.

28/8

De diplomatiska utnämningar

som i går offentliggjordes är alltigenom tilltalande. Hr Boheman, en av våra mest intelligenta och erfarna diplomater, blir beskikningschef i Washington; sedan hr Eriksson för mer än ett år sedan blev tjänstledig har denna post med takt och energi skötts av ambassadrådet Aminoff, men detta arrangemang avsågs från början som ett provisorium. Den nye ambassadören i London liksom den nye ministern hos FN hör likaledes till eliten inom vår utrikesrepresentation. Ambassadör Eriksson får genom förflyttningen till Köpenhamn en mindre krävande post än förut. Den nye chefen för politiska avdelningen, utrikesrådet Dahlgren, har som presschef gjort sig både omtyckt och respekterad.